

ઉકેલપત્ર : સત્સંગ પ્રવીણ - ૨

(સમય : બપોરે ૨ થી ૫)

રવિવાર, તા. ૧૬ જુલાઈ, ૨૦૨૩

કુલ ગુણ : ૧૦૦

નોંધ :- (૧) આપેલ આવૃત્તિ પ્રમાણેના પુસ્તકના જવાબ જ માન્ય રાખવા. તે સિવાયની આવૃત્તિના જવાબ માન્ય ન રાખવા.

(૨) જમણી બાજુએ આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના ગુણાંક દર્શાવે છે.

(૩) જમણી બાજુએ પ્રશ્નની બાજુમાં કૌંસમાં આપેલા અંકો જે તે પ્રશ્નના જવાબના પાઠ/પાના નંબર દર્શાવે છે.

અગત્યની સૂચના

પ્રશ્નપત્રમાં દરેક પેટા પ્રશ્નની જમણી બાજુ દર્શાવેલ ખાનામાં, લખેલા ગુણની પછીના ખાલી ખાનામાં (ગુણ : ૧) પરીક્ષાર્થીને આપેલ ગુણ લખવાના છે. જો પ્રશ્નનો જવાબ ખોટો હોય તો તે ખાનામાં '૦' (અંકડામાં શૂન્ય) લખવું. ખરાં (✓) કે ખોટાં (X) ની નિશાની દરેક પેટા પ્રશ્નની ડાબી બાજુની ખાલી જગ્યામાં જ - પ્રશ્ન શરૂ થાય તે પહેલાં જ કરવી.

વિશેષ નોંધ

આપ જ્યારે પેપર તપાસો ત્યારે જ્યારે લાંબા જવાબોમાં દા.ત. ટૂંકનોંધ, પાંચ મુદ્દાના વાક્યો, કારણો વગેરે પ્રશ્નોમાં આપ જ્યારે ફાળવેલા ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં હોય ત્યારે પરીક્ષાર્થીએ કયો મુદ્દો નથી લખ્યો જેના તમે ગુણ કાપ્યા છે. તેની તમે ટૂંકમાં ડાબી બાજુ ઉપર નોંધ લખો. દા.ત. માર્ચ-૨૦૧૩માં પ્રવેશ-૧ માં 'જોબનપગીનું પરિવર્તન' ટૂંકનોંધ પૂછાઈ હતી. જેમાં જોબનપગી પ્રાર્થના કરતાં પોતાના દોષનું વર્ણન કરતાં કહે છે. 'પ્રભુ ! હું કુળહીન, કુટિલ, કુપાત્ર, બુદ્ધિહીન છું. મેં આપને ન ઓળખ્યા. દીનબંધુ ! દયા કરો. મારું મહાપાપ મટાડો.' આ મુદ્દો પરીક્ષાર્થીએ નથી લખ્યો તો બાજુમાં તમે લખી શકો કે 'પોતાના દોષ કહે છે.' આટલું જ લખવાનું છે અને તમે ગુણ ઓછા આપી શકો છો એટલે કે ફાળવેલ ગુણ કરતાં ઓછા ગુણ આપતાં પહેલાં બાજુમાં કયો મુદ્દો નથી તેની ટૂંકમાં નોંધ લખવી જરૂરી છે.

(વિભાગ - ૧ : કિશોર સત્સંગ પ્રવીણ, અગિયારમી આવૃત્તિ - નવેમ્બર, ૨૦૧૮)

પ્ર.૧નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ :- કોણ કહે છે ૧ ગુણ, કોને કહે છે ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે ૧ ગુણ.

૧. “તમારો ભાવ ઘણો છે તે અમે જાણીએ છીએ.” (૨૪/૭૩)

⇒ શ્રીહરિ - રામબાઈને

⇒ ગામની ભાગોળેથી શ્રીહરિ પસાર થતાં હતા ત્યારે શ્રીહરિને ઘેર પધારવાની રામબાઈએ વિનંતી કરી ત્યારે

૨. “લાવો અમે દળી દઈએ.” (૧૧/૨૮-૩૦)

⇒ દાસીઓ - વેશ્યાને

⇒ શ્રીહરિએ આપેલા ઘઉં વેશ્યા દળવા માટે બેસતી હતી ત્યારે દાસીઓ તેમને સમજાવતાં કહે છે.

૩. “આજે મોડું કેમ થયું છે ?” (૩/૮-૧૦)

⇒ શ્રીહરિ - ઉકાખાયરને (ભક્તરાજને)

⇒ કૂતરાએ બગાડેલા ઓટાને સાફ કરી ફરીથી ઘેલામાં સ્નાન કરી પાછા આવેલા ઉકાખાયરને મોડા આવવાનું કારણ પૂછતા કહે છે.

પ્ર.૨નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

નોંધ: અડધા સાચા જવાબનાં ગુણ આપવા નહીં.

૧. ‘મહાબળવંત માયા તમારી’ ફગવાની રચના કોણે કરી ? (૨૬/૭૭)

જ. ‘મહાબળવંત માયા તમારી’ ફગવાની રચના નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ કરી.

૨. ગોપાળાનંદ સ્વામીએ ધ્યાનના કેટલા પ્રકાર ગણાવ્યા છે ? કયા કયા ? (૧૩/૪૩)

જ. ધ્યાનના ચાર પ્રકાર : ૧. સાંગ ધ્યાન ૨. ઉપાંગ ધ્યાન ૩. સપાર્ષદ ધ્યાન ૪. સલિલ ધ્યાન

૩. ભગવાન સ્વામિનારાયણ કોનાથી પર છે ? (૨૩/૭૦)

જ. ભગવાન સ્વામિનારાયણ જીવ, ઈશ્વર, માયા, અક્ષરમુક્તો અને અક્ષર એ સર્વેથી પર છે.

૪. નંદરાજાએ શું ભેળું કર્યું ? એમાંથી શું આવ્યું ? (૨૭/૧/૭૮-૭૯)

જ. નંદરાજાએ આખી પૃથ્વીનું ધન ભેળું કર્યું અને એમાંથી મોત આવ્યું. (માનસિક આઘાત અને દુઃખ આવ્યાં.)

૫. માનકૂવામાં કયા બે ભક્તો રહેતા હતા ? (૨૯/૮૬)

જ. માનકૂવામાં મૂળજી અને કૃષ્ણજી બે ભક્તો રહેતા હતા.

૬. શાસ્ત્ર શેનો વિવેક આપે છે ? (૧૨/૩૧)

જ. શું કરવા યોગ્ય છે અને શું કરવા યોગ્ય નથી તેનો વિવેક શાસ્ત્ર આપે છે.

પ્ર.૩ નીચે આપેલા વિષયો ઉપર મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

■ નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. જેઠા મેર (૧૬/૫૨-૫૩) અનંત જીવોને પોતાના સંબંધમાત્રથી અક્ષરધામના અધિકારી બનાવવા શ્રીજીમહારાજ રાત દિવસ ગામોગામ વિચરણ કરી ભક્તોના લાડકોડ પૂરા કરતા. એક વખત શ્રીજીમહારાજ મઢડામાં જેઠા મેર નામના એક ભક્તના ઘરે પધાર્યા. જેઠા મેરે તથા તેમનાં પત્નીએ શ્રીજીમહારાજને આવકાર આપી, આસન આપી, વિપ્ર પાસે રસોઈ કરાવી મહારાજને જમાડ્યા. પતિ-પત્ની બંને અલગ ઓરડામાં રહેતાં હતા. મહારાજે બંનેને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. ત્યારે જેઠા મેરે કહ્યું ‘અમે છેડા વર્તમાન પાળતા હોવાથી એક ઓરડામાં સૂતાં-બેસતાં નથી.’ ત્યારે મહારાજે કહ્યું : ‘તમારું એ વ્રત આજથી પૂરું થયું.’ તેમ કહી ઉપદેશની વાતો કરી પોઢી ગયા. જેઠા મેરે પોતાની સ્ત્રીને શ્રીજીમહારાજનો ખૂબ મહિમા કહ્યો. આપણા ખૂબ મોટા ભાગ્ય છે કે આવા ભગવાન આપણે ઘેર પધાર્યા. આ પ્રમાણે ચિંતવન કરતા હતા ત્યાં તેમના આશ્ચર્ય વચ્ચે શિવ, બ્રહ્મા, ઈન્દ્રાદિક દેવતાઓ ત્યાં દેખાયા તથા લક્ષ્મી, પાર્વતી વગેરે અનેક શક્તિઓ પણ દેખાઈ. કોઈ મહારાજને થાળ ધરે, કોઈ જળપાન કરાવે, કોઈ સ્તુતિ કરે, કોઈ આરતી ઉતારે આવા દર્શન થયા. તે સમયે બ્રહ્માએ જેઠા મેરને કહ્યું : ‘તમો અને તમારી સ્ત્રી બંને ધન્ય થયા છો. તમોએ ઘણા જન્મ સુધી તપ કર્યું ને અખંડ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળ્યું છે. તેનું ફળ તમોને આજે મળ્યું છે.’ બ્રહ્માદિક દેવોએ પણ જેઠા મેરને કહ્યું : ‘કૃતયુગથી તમે બંને અખંડ બ્રહ્મચર્યવ્રત પાળો છો તેથી પ્રસન્ન થઈને પ્રગટ ભગવાન તમારે ત્યાં પધાર્યા છે.’ મોટા મોટા શિવ-બ્રહ્માદિ દેવો પણ જે કામને જીતી શક્યા નહિ તે કામને જેઠા મેરે વશ કર્યો હતો. તેથી શ્રીજીમહારાજ અતિશય પ્રસન્ન થયા હતા. આપણને પણ આજે સંત દ્વારા પ્રગટ ભગવાનની પ્રાપ્તિ થઈ છે. તે આપણા ખૂબ મોટા ભાગ્ય જાણી અખંડ આનંદમાં રહી નિયમ ધર્મની મર્યાદામાં રહી શ્રીજીમહારાજનું ભજન કરવું. અથવા

૨. રાજાભાઈ (૧૯/૫૯-૬૦-૬૧) ખોરાસા ગામના રાજાભાઈ ગરાસિયા પરમહંસોના યોગથી મહારાજમાં જોડાયા. રાજાભાઈના પ્રસંગથી ગામના વણિક સત્સંગી થયા. રાજાભાઈનો નિયમ. ગામમાં સંત મંડળ આવે ત્યારે પોતાના ઘેરથી સીધું લાવીને સંતોને જમાડવા. એક વખત રાજાભાઈ બહારગામ હતાં ને સંતોનું મંડળ આવ્યું. નિયમ મુજબ વણિક ભક્ત રાજાભાઈને ત્યાં સીધું લેવા ગયા. રાજાભાઈનાં પત્નીએ કહ્યું, “સાધુ તો નવરા છે. તે વધોવર્ષ હાલ્યા આવે, તમારા બધાંનાં ઘર બળી ગયાં છે ?” વણિક ભક્તે પોતાના ઘેરથી સીધું લાવી સંતોને જમાડ્યા. રાજાભાઈને આ વાતની ખબર પડી. સંસાર પ્રત્યે વૈરાગ્ય. વ્યવહારનો સંકેલો કરી ચાર હજાર રૂપિયા ભેગા કર્યા. ગામના બ્રાહ્મણ પાસે પત્નીને પત્ર લખાવ્યો. ‘તારા ભાઈ માંદા છે, તેથી અહીં આવો.’ પત્ની પિયર ગયાં. રાજાભાઈ ત્યાગી થવા ગઢડે જઈને મહારાજના ચરણે રૂપિયા મૂકી બધી વાત કરી. મહારાજ, ‘અમે કહીએ તેમ કરવું છે કે સાધુ થવું છે ?’ રાજાભાઈ હાથ જોડી ઊભા રહ્યા. શ્રીજીમહારાજે કહ્યું ‘પર્વતભાઈના દીકરા નાના છે. તેમનું હળ હાંકો.’ બાર વર્ષ સુધી પર્વતભાઈનું હળ હાંક્યું - જ્ઞાતિનું માન ન રાખતાં ભગવાનના ભક્તની સેવા કરી. પર્વતભાઈના દીકરા મોટા થતાં રાજાભાઈ ગઢડા આવ્યા. મહારાજે દીક્ષા આપી અક્ષરાનંદ સ્વામી નામ પાડી વડતાલના મહંત બનાવ્યા. ભગવાનના ભક્ત વિષે આત્મબુદ્ધિ હોય તો કોઈ સાધનની જરૂર ન રહે.

૩. સંપ્રદાયના તીર્થો (૮/૨૨-૨૪) તીર્થોના ત્રણ પ્રકાર - તીર્થોની મહત્તા - ત્રણ પ્રકાર - (૧) નિત્ય તીર્થ : સૃષ્ટિના પ્રારંભથી જે ભૂમિમાં દિવ્ય પાવનકારી ગુણો છે તેને યોગે કરીને નિત્ય તીર્થ કહેવાય. દા.ત. કૈલાસ, માનસરોવર, ગંગા, યમુના, નર્મદા વગેરે આ તમામ સ્થાવર તીર્થ કહેવાય. (૨) ભગવદીય તીર્થ : ભગવાનના અવતાર થયા હોય, એમણે લીલા કરી હોય, ભક્તોને દર્શન આપ્યાં હોય, તે ભગવદીય તીર્થ (ભગવાન સંબંધી) કહેવાય. ભગવાન નિત્ય, દિવ્ય, અપ્રાકૃત, ચિન્મય છે. જેમનાં ચરણ અંકિત થયાં તે ભૂમિ દિવ્ય થઈ જાય છે. છપૈયા, અયોધ્યા, ગઢડા, લક્ષ્મીવાડી, વરતાલ, અમદાવાદ, ડભાણ, જેતલપુર, ધોલેરા, મૂળી, ભુજ, જૂનાગઢ તથા સૌરાષ્ટ્ર, ગુજરાત અને કચ્છના પંચતીર્થ ભગવદીય તીર્થ કહેવાય. (૩) સંત તીર્થ : સંતને પરમાત્માનો અખંડ સંબંધ છે. તેથી તેમના સંબંધમાં આવતી તમામ વસ્તુઓ પર તેનો પ્રભાવ પડે છે અને તીર્થરૂપ બની જાય છે. એવા સંતની જન્મભૂમિ, સાધનાભૂમિ, નિર્વાણભૂમિ વગેરે વિશેષપણે પવિત્ર ગણાય છે. આવા સંત જંગમ તીર્થ કહેવાય છે. ભાદરા, મહુવા, મહેળાવ, ધારી, ચાણસદ, બોચાસણ, સારંગપુર, ગોંડલ, અટલાદરા, ગઢડા, અમદાવાદ, સાંકરી વગેરે સ્થળો ભગવત્સ્વરૂપ સંતના સંબંધે તીર્થત્વ પામ્યાં છે.

અથવા

૪. સાધુ (૫/૧૩-૧૫) સ્વામિનારાયણ ભગવાને મુમુક્ષુ હરિભક્તોને સાધુની દીક્ષાના અધિકારી ગણ્યા છે. અષ્ટ પ્રકારે બ્રહ્મચર્યવ્રતધારી અને ધનના ત્યાગી સંતોની સ્વામિનારાયણ ભગવાને સ્થાપેલી પરંપરાએ સમાજમાં નિરાળી છાપ પાડી છે. જગતના તમામ કલેશનું મૂળ સ્ત્રી-ધન હોવાથી ભગવાન સ્વામિનારાયણે સ્ત્રી-ધનના ત્યાગી એવા આદર્શ સંતોને સમાજ સમક્ષ મૂક્યા. ભગવાન સ્વામિનારાયણ આવા સ્ત્રી ધનના ત્યાગીઓ વિષે કહે છે ‘જો ત્યાગી થઈને કોડી જેટલું દ્રવ્ય પોતાનું કરીને રાખે અથવા રખાવે તો તેને દસ હજાર ગાયો માર્યાનું પાપ લાગે છે.’ ભૂતકાળમાં વશિષ્ઠ, સહસ્ત્રાર્જુન, વિશ્વામિત્ર, પરાશર, સૌભરિ, ચ્યવન વગેરે ઋષિઓનું સ્ત્રી અને દ્રવ્યના ક્ષણમાત્રના યોગે કરીને પતન થયું અને ભ્રષ્ટ થયા. સ્ત્રીનો સ્પર્શ થાય તો ત્યાગી સાધુને પ્રાયશ્ચિત્તરૂપે સ્નાન કરીને ઉપવાસ કર્યાથી શુદ્ધિ થાય છે. તેમજ જો દ્રવ્યનો સ્પર્શ થતાં ધૂળથી હાથ ધોવાથી પવિત્ર થાય છે. આ સાધુને હરવા ફરવામાં જોડમાં જ રહેવાનું હોય છે. જો એકાંતમાં અથવા કોઈ કારણોસર એકલા રહેવાઈ જવાય તો ઉપવાસ કર્યાથી ત્યાગી સાધુ શુદ્ધ થાય છે. ત્યાગી સાધુને ધર્મામૃત ગ્રંથમાં જણાવ્યા પ્રમાણે નિષ્કામ, નિર્લોભ, નિર્માન, નિઃસ્નેહ, નિઃસ્વાદ એ પંચવર્તમાન તથા નિષ્કામશુદ્ધિ તથા શિક્ષાપત્રીના નિયમોનું પાલન કરવું અતિ આવશ્યક છે. પંચવર્તમાનરૂપ ધર્મમર્યાદામાં સારધાર રહીને, પોતાના આત્માને બ્રહ્મરૂપ માની, શ્રીજીમહારાજનું ભજન કરતા હોય તેવા સાધુ આદર્શરૂપ છે. સીવ્યા વગરનાં ભગવાં વસ્ત્રો ધોતિયું, ઉત્તરીય વસ્ત્ર, માથે રૂમાલની પાઘ ધારણ કરનાર સ્વામિનારાયણીય સંતો તરત જ ઓળખાઈ જાય છે. ભગવાન સ્વામિનારાયણે બતાવેલી પંચવર્તમાનની મર્યાદામાં રહીને સાધુ શુદ્ધ વર્તન રાખી ભગવત્પરાયણ જીવન જીવે છે અને હરિભક્તોને ધર્મોપદેશ આપી ધર્મમર્યાદામાં રાખે છે. સાધુ સત્સંગનો આધારસ્તંભ છે, જે દ્વારા સત્સંગ સમાજનું પોષણ થાય છે. તેમનાં ગામોગામ વિચરણથી ધર્મ-ભક્તિ, જ્ઞાન, સાચી સમજણ મુમુક્ષુ હરિભક્તોને આવે છે. હરિભક્તો જાગ્રત રહે છે. શ્રીજીમહારાજના સમયમાં પાંચસો નૈષ્ઠિક વ્રતધારી પરમહંસ સાધુ સમાજે અનેકવિધ કષ્ટો સહન કરી ગુજરાતની પ્રજાને વહેમ, વ્યસન, કુરિવાજ વગેરેના જાળામાંથી મુક્ત કરી સાચો ભક્તિમાર્ગ બતાવ્યો અને ગુજરાતનાં ગામડે ગામડે સ્વામિનારાયણનો વિજય-ધ્વજ ફરકાવ્યો છે. ત્યારથી આજ સુધી એ કાર્ય સ્વામિનારાયણના સાચા સાધુઓએ માન-અપમાનની કોઈ પણ અપેક્ષાથી પર રહીને ચાલુ રાખ્યું છે.

પ્ર.૪નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૯)

❖ નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. આ ને આ જન્મે ઉત્તમ ભક્ત થવાય. (૧૪/૪૫) શ્રીહરિએ વચનામૃત વર.૫માં કહ્યું છે, ‘જેમ ભગવાનની માનસી પૂજા કરે તેમજ જે ઉત્તમ હરિભક્ત હોય તેની પણ પ્રસાદીએ કરીને માનસી પૂજા કરે... એવી રીતે ઉત્તમ લક્ષણવાળા જે સંત તેની અતિ પ્રેમે કરીને સરખી સેવા જે કરે તે કનિષ્ઠ ભક્ત હોય ને બે જન્મે તથા ચાર જન્મે તથા દસ જન્મે કે સો જન્મે કરીને ઉત્તમ ભક્ત જેવો થનારો હોય તે આ ને આ જન્મે કરીને ઉત્તમ ભક્ત થાય છે. એવું ભગવાન ને ભગવાનના ભક્ત તેની સરખી સેવા કર્યાનું ફળ છે. આ વચનાનુસાર ભગવાનના ઉત્તમ ભક્ત ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, ભગતજી મહારાજ, શાસ્ત્રીજી મહારાજ, યોગીજી મહારાજ, પ્રમુખસ્વામી મહારાજ કે વર્તમાનકાળે પ્રગટ ગુરુહરિ મહંત સ્વામી મહારાજની શ્રીજીમહારાજની સાથે માનસી પૂજા કરવાથી આ ને આ જન્મે ઉત્તમ ભક્ત બની શકાય.
૨. કૃપાનંદ સ્વામીએ પોતાનું દુઃખ મહારાજને કહેવાની ના પાડી. (૧૭/૫૪) કૃપાનંદ સ્વામીને શ્રીજીમહારાજ પ્રત્યે એવું અસાધારણ હેત હતું કે જ્યારે છૂટા પડવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે મહારાજના વિરહથી રૂંવાડે રૂંવાડે લોહીના ટશિયા ફૂટતા. એક વખત ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ કહ્યું, ‘તમને છૂટા પડતાં આવું દુઃખ થાય છે તો નાજા જોગિયા પાસે કહેવરાવો કે મહારાજ તમને પાસે રાખે.’ કૃપાનંદ સ્વામી તરત બોલ્યા કે ‘હું મહારાજને અંતર્યામી છે તેમ માનું છું.’ આવી ઉચ્ચ સમજણની સ્થિતિવાળા તેઓ હતા. તેમનો મત એવો હતો કે જ્ઞાની થવું પણ પ્રેમી ન થવું. કારણ જ્ઞાન વિનાનો પ્રેમ અનેક વિઘ્ન કરાવે.
૩. ખોખરામાં પરમહંસોને મારવા આવેલા બાવાઓ ભાગી ગયા. (૧૦/૨૮) ખોખરા મહેમદાવાદમાં મહારાજ પાંચસો પરમહંસો સાથે પધાર્યા હતા. ત્યારે ત્યાંનો લોલંગર બાવો કોપાયમાન થયો. મહારાજને પકડવા માટે પોતાના શિષ્યો સાથે આવ્યો. મહારાજે ચારસો સંતોને અગાઉથી જ સુરત મોકલી દીધા હતા. કાંકરિયા તળાવે સંતો સ્નાન કરીને આવતા હતા. તે સમયે બાવાઓ હથિયાર સાથે આવી પહોંચ્યા. એક સત્સંગીને તલવાર મારી ત્યાં તો સિંહ સમાન સોમલાખાયર બીજા પાળાઓ સાથે છૂટ્યા. હથિયાર સાથે ઝપાઝપી થઈ. ચાર આગેવાન બાવાઓને તાત્કાલિક ચોકમાં ઢાળી દીધા. અને ભંગાણ પાડ્યું. સૌ બાવાઓ ભાગી ગયા. સોમલા ખાયરની શૂરવીરતા આ પ્રસંગે કામ આવી ગઈ. સૌને હિંમત આવી ગઈ. શ્રીજીમહારાજ પ્રત્યે સોમલા ખાયરને આવો અપૂર્વ પક્ષ અને ભક્તિભાવ હતો.

૪. શ્રીહરિ અને સંઘ જમ્યા વગર મછિયાવથી નીકળી ગયા. (૭/૧/૧૮) મછિયાવ ગામના ફઈબાને તેમના દીકરાની વહુ સાથે અણબનાવ થયો હોવાથી તેને પિયર મોકલી દીધી હતી. વહુના માતા-પિતા પણ સત્સંગી હોવાથી તેમણે શ્રીહરિને આ બાબત સમાધાન કરાવવા વિનંતી કરી. શ્રીજમહારાજ બસો સંતો તથા હરિભક્તો સાથે મછિયાવ જવા નીકળ્યા. રસ્તામાં વહુનું ગામ મેલણા આવતું હોવાથી શ્રીહરિએ ત્યાં જઈને વહુને પૂછ્યું કે અમે કહીએ તેમ કરશો ? ત્યારે તેણે પોતાની સાસુ તથા મહારાજ જેમ રાજી હોય તેમ કરવા વચન આપ્યું. તેથી શ્રીહરિ રાજી થયા અને મછિયાવ પધાર્યા. ફઈબાએ મછિયાવમાં ખૂબ ભવ્યતાથી શ્રીહરિનું સ્વાગત કર્યું. શીરા-પુરીની રસોઈ કરાવી હતી. શ્રીહરિને ફઈબા ઘરમાં તેડી લાવ્યા. દાદર ચડતાં મહારાજે તેમને વહુને તેડાવવાની વાત કરી. ફઈબાએ તેનો તરત જ ઈન્કાર કરી દીધો. મહારાજને સર્વોપરી અને સર્વ અવતારના અવતારી જાણતા હતાં છતાં સાસુ-વહુના ઝગડામાં તમને સમજ ન પડે તેમ કહી દીધું. શ્રીહરિને આ હઠ ન ગમી. તેથી છેલ્લે કું તમે અમારી વાત નહિ માનો તો અમે તથા સંતો હરિભક્તો જમ્યા વિના ચાલ્યા જઈશું. ત્યારે ફઈબાએ જણાવ્યું કે તમે ધણી છો ફાવે તેમ કરો પણ આ વાત નહિ જ બને. શ્રીહરિ ફઈબાની આવી હઠ જોઈને નારાજ થઈ ગયા અને જમ્યા વિના સંતો સાથે મછિયાવથી ચાલી નીકળ્યા.

પ્ર.૫ ભગવાન જીવના ગુના.... (૨૭/૪/૮૨-૮૩) - સ્વામીની વાત પૂરી કરી તેનું નિરૂપણ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ :- સ્વામીની વાત પૂરી લખી હોય તો - ૧ ગુણ, નિરૂપણના - ૪ ગુણ.

ભગવાન જીવના ગુના સામું જોતા નથી. તે કોઈ જીવ ભગવાનની સ્તુતિ કરીને એમ બોલે જે, ‘હું ગુનેગાર છું’, તો તેના ગુના ભગવાન માફ કરે છે.

ભગવાન અને સંત બહુ જ દયાળુ છે. આપણે ગમે તેવા ગુના કર્યા હોય તો પણ દયા રાખીને આપણને સત્સંગમાં નભાવી મોક્ષમાર્ગે આગળ વધારે છે. આપણી ગમે તેટલી ભૂલોને ભૂલી જાય છે. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીનું શુક સ્વામીના સાધુ હરિસ્વરૂપદાસજીએ વરતાલની સભામાં અપમાન કરાવ્યું છતાં દયાળુ સ્વામીએ તે કાંઈ ગણ્યું જ નહિ અને મંદિરમાં દર્શન કરી પાછા ફરતા ડોકમાં ગુલાબનો હાર હતો તે પ્રેમથી તેમને પહેરાવ્યો. નારાયણપ્રસાદદાસજીએ મોજીદડ પાસે નારાયણ ધરે યોગીજી મહારાજનું અપમાન કરેલ. પરંતુ એ નારાયણપ્રસાદ સારંગપુર આવ્યા ત્યારે યોગીજી મહારાજે તેમની અત્યંત સેવા કરી. કેવા દયાળુ ! પોતાનું અપમાન કરનાર જીવ પર અત્યંત કરુણા વરસાવે. આવા અનેક દોષે યુક્ત અપરાધી જીવ ભગવાનને શરણે જઈ કહે : ‘હે સ્વામી ! હું ગુનેગાર છું.’ તો તેના સર્વે ગુના ભગવાન માફ કરી શુદ્ધ કરે છે. શાસ્ત્રીજી મહારાજનું બોચાસણના હીરાભાઈ મુખીએ શરણું સ્વીકાર્યું. પોતાના અપરાધોનો એકરાર કર્યો. તો શાસ્ત્રીજી મહારાજે તેમને વ્યસનોથી મુક્ત કરી નિર્દોષ કર્યા. ભગવાન તો જીવના ગુના માફ કરવા જ બેઠા છે, પણ જીવ ભગવાનને દીન-આધિન થઈ પ્રાર્થના કરતો નથી. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ તેમની વાતોમાં કું છે કે દોઢ પહોર દિવસ ચડતા સુધી ભગવાન જીવના ગુના માફ કરે છે. પણ જીવની અવળાઈ એવી છે કે બીજું બધું ઘણું કરે પણ ભગવાનને સંભારે નહિ, પ્રાર્થના કરે નહિ, તેથી દુઃખ પણ જાય નહિ.

પ્ર.૬ નીચે આપેલ વિષય માટે સૂચના મુજબ છ સાચા ક્રમ નંબર તથા તે સાચા ક્રમ નંબરને યથાર્થ ઘટનાક્રમ પ્રમાણે ગોઠવો. (કુલ ગુણ : ૬)

વિષય : અદ્ભૂતાનંદ સ્વામી (૪/૧૧-૧૩)

(૧) ફક્ત સાચા નંબરો :

૧	૪	૬	૭	૮	૧૨
---	---	---	---	---	----

(૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ :

૧૨	૮	૬	૭	૪	૧
----	---	---	---	---	---

સૂચના : (૧) ફક્ત સાચા નંબરોમાં તમામ છ નંબરો સાચા હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ પણ સંપૂર્ણ સાચો હશે તો જ ૩ ગુણ મળશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

❧ નોંધ : (૧) ફક્ત સાચા નંબરો : જવાબમાં આપેલ અંક કોઈપણ ક્રમમાં લખેલ હોય પણ તમામ અંક સાચા હોય તો જ સંપૂર્ણ ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો. (૨) યથાર્થ ઘટનાક્રમ : ઘટનાક્રમ ઉકેલપત્ર પ્રમાણે હોય તો જ સંપૂર્ણ સાચું ગણી ૩ ગુણ આપવા અન્યથા એક પણ ગુણ ન આપવો.

પ્ર.૭ નીચે આપેલાં જનમંગલનામાવાલિ / કીર્તન / અષ્ટક / શ્લોક વગેરે માંગ્યા મુજબ પૂર્ણ કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ :- કીર્તન અડધું સાચું હોય તો એક (૧) ગુણ આપવો.

૧. ૐ શ્રીવાસુદેવાય નમઃ, ૐ શ્રીનરનાયણાય નમઃ, ૐ શ્રીપ્રભવે નમઃ, ૐ શ્રીભક્તિધર્માત્મજાય નમઃ, ૐ શ્રીઅજન્મને નમઃ, ૐ શ્રીકૃષ્ણાય નમઃ, અથવા સહજાનંદનામાવાલિ :- ૐ શ્રીસાકારાય નમઃ, ૐ શ્રીદ્વિભૂજાય નમઃ, ૐ શ્રીઅનાધ્યે નમઃ, ૐ શ્રીસાકારાક્ષર-સેવિતાય નમઃ, ૐ શ્રીદિવ્યાસન-ઉપવિષ્ટાય નમઃ, ૐ શ્રીઅનંતમુક્ત-પૂજિતાય નમઃ

૨. વહાલા તારે જમણે અંગૂઠે તિલ કે નખમાં ચિહ્ન છે રે લોલ,
વહાલા તારી છેલ્લી આંગળીએ તિલ એક જોવાને મન દીન છે રે લોલ,

પ્રવીણ-૨

વહાલા તારા નખની અરુણતા જોઈને શશીકળા ક્ષીણ છે રે લોલ,
વહાલા રસયોર ચકોર જે ભક્ત જોવાને પ્રવીણ છે રે લોલ.

૩. કામાર્ત-તસ્કર-નટ-વ્યસનિદ્વિષન્ત : સ્વસ્વાર્થસિદ્ધિમિવ ચેતસિ નિત્યમેવ ।

નારાયણં પરમયૈવ મુદા સ્મરન્તં ત્વાં ભક્તિ ધર્મતનયં શરણં પ્રપદ્યે ॥ ૭ ॥

૪. બ્રહ્મભાવને પ્રાપ્ત થયેલો ને પ્રસન્નચિત્ત મનુષ્ય કશાનો શોક કરતો નથી કે કશાની આકાંક્ષા કરતો નથી અને સર્વ ભૂતોમાં સમભાવથી રહેતો થકો મારી પરમ ભક્તિને પામે છે. (૩૨/૩/૮૧-૮૨)

(વિભાગ - ૨ : ગુણાતીતાનંદ સ્વામી, ચૌદમી આવૃત્તિ, જૂન - ૨૦૧૭)

પ્ર.૮ નીચે આપેલાં અવતરણો કોણ, કોને અને ક્યારે કહે છે તે લખો. (કુલ ગુણ : ૮)

❧ નોંધ : કોણ કહે છે - ૧ ગુણ, કોને કહે છે - ૧ ગુણ, ક્યારે કહે છે - ૧ ગુણ.

૧. “તમારું ઘર બાળીને આવ્યા છો ?” (૫/૧૪) ⇨ મહારાજ - મૂળજી ભક્તને
⇨ ગૃહત્યાગ કરીને આવેલા મૂળજી ભક્તની પરીક્ષા કરતાં મહારાજ પૂછે છે.
૨. “તમે ઉપલ્યા ગુણ કહ્યા પણ એ તો બહુ સમર્થ સાધુ છે.” (૨૧/૪૦) ⇨ મહારાજ - સદ્ગુરુઓને
⇨ વરતાલમાં સભામાં મોટેરા સંતોએ મહારાજના પ્રશ્નનો જવાબ આપ્યો ત્યારે મહારાજ કહે છે.
૩. “ભવિષ્યમાં તે અમારો મહિમા વિસ્તારશે.” (૩/૭) ⇨ નીલકંઠ વર્ણી - ભક્તસમાજને
⇨ પીપલાણામાં નીલકંઠ વર્ણીની ભાગવતી દીક્ષામાં મૂળજી ભક્ત વર્ણીને મળ્યા ત્યારે વર્ણી કહે છે.

પ્ર.૯ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક (સંપૂર્ણ) વાક્યમાં જવાબ લખો. (કુલ ગુણ : ૫)

❧ નોંધ :- અડધા સાચા જવાબના ગુણ આપવા નહીં.

૧. નાજા જોગીયા ક્યારે સાધુ થયા હતા ? (૩૦/૫૩)
- જ. મહારાજના સ્વધામગમન પછી નાજા જોગીયા સાધુ થયા હતા.
૨. ગઢપુરમાં મંદિર ન હતું ત્યારે સંતો ક્યાં સૂઈ રહેતા ? (૭/૨૨)
- જ. ગઢપુરમાં મંદિર ન હતું ત્યારે સંતો અહીં-તહીં ઉન્મત્ત ગંગાને કાંઠે કે ગામમાં દુકાનોને ઓટલે સૂઈ રહેતા.
૩. ઓરડામાં પૂરાયેલો વસ્તો શું કરવા લાગ્યો ? (૪૧/૬૮)
- જ. ઓરડામાં પૂરાયેલો વસ્તો ‘સ્વામિનારાયણ’નું ભજન કરતો સ્વામીને સંભારવા લાગ્યો.
૪. પરમહંસો એકબીજાના જામીન આપતા હતા ત્યારે ત્યાં કોણ આવ્યું ? (૨૩/૪૨)
- જ. પરમહંસો એકબીજાના જામીન આપતા હતા ત્યારે ત્યાં ગુણાતીતાનંદ સ્વામી આવ્યા.
૫. સુખદેવ દેવેને ત્યાં કોનો જન્મ થયો ? (૧/૧)
- જ. સુખદેવ દેવેને ત્યાં પુત્રી સાકરબાનો જન્મ થયો.

પ્ર.૧૦ નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી કોઈ પણ ત્રણ વિષે કારણ લખો. (નવેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

૧. પ્રાગજી ભક્તે સ્વામીની આજ્ઞા અદ્ધર ઝીલી. (૪૬/૭૫)
- જ. સારંગપુરમાં એક વખત સ્વામીએ પ્રાગજી ભક્તને કહ્યું કે ‘પ્રાગજી ! અમે આટલા દિવસ તો જ્ઞાન ભેગું કરતા હતા પણ હવે તો ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધાવાન કોઈ પાત્ર મળે તો તેને તે જ્ઞાન આપવું છે.’ ત્યારે પ્રાગજી ભક્તે પૂછ્યું કે ‘સ્વામી ! મને આપનું જ્ઞાન આપો. હું તે પ્રવર્તીવીશ.’ પણ આવું માયા પરનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી, અક્ષરબ્રહ્મના સાધર્મ્યને પામવું, એ કાંઈ સાધારણ વાત ન કહેવાય. એટલે સ્વામીએ જરા ગંભીર થઈ તેમને કહ્યું કે ‘આ જ્ઞાન એમ મળે તેવું નથી. એ તો સંસાર છોડી, અમારામાં જીવ જોડી, દેહ-ઈન્દ્રિયોના ચૂરેચૂરા કરી નાખે તો મળે તેવું છે.’ પ્રાગજી ભક્તે સ્વામીની આજ્ઞા અધ્ધર ઝીલી.
૨. કરસન બાંભણિયાની આંખમાં ઝળઝળિયાં આવી ગયા. (૨૭/૪૮)
- જ. સોરઠ પ્રદેશમાં વરસાદની અછત થવાથી એક વર્ષ મોળું આવ્યું. સોરઠ દેશના હરિભક્તોને સ્વામી પ્રત્યે અપાર પ્રેમ હતો. આવું મોળું વર્ષ આવવાથી હામાપરના કરસન બાંભણિયાને ચિંતા થઈ. પોતાના ઘરમાં જેટલાં ઘરેણાં હતાં તે તમામ ડાબલામાં ભરીને જૂનાગઢ આવ્યા અને સ્વામીનાં ચરણોમાં ડાબલો મૂકી દીધો. અને કહ્યું : ‘સ્વામી ! આ વર્ષ જરા નબળું છે તેથી સાધુ દેશમાં ફરવા જઈ શકશે નહિ. અને હરિભક્તોને પણ ઉપજ નહિ થવાથી ધર્માદો આપી નહિ શકે. માટે આ ડાબલો લો અને આમાંથી સાધુઓને જમાડજો.’ તેમનો આવો ભક્તિભાવ જોઈ સ્વામી ઘણા રાજી થયા. પણ કરસનભાઈને સમજાવ્યું કે, ‘મંદિરમાં તો મહારાજને પ્રતાપે કોઈ જ મુશ્કેલી નથી. માટે તમે જ આનો ઉપયોગ કરો.’ આ સાંભળી કરસનભાઈની આંખમાં ઝળઝળિયાં આવી ગયાં. તેમને થયું સ્વામીએ મારી સેવા ન લીધી. તેમણે ફરી સ્વામીને ડાબલો લઈ લેવા વિનંતી કરી. સ્વામીએ ડાબલો લઈ અનામત રાખ્યો અને બીજું સારું વર્ષ આવતા સ્વામીએ ઘણું કહીને તે ડાબલો પાછો આપ્યો.

૩. સ્વામીએ જસા ભગતને થોડા દાણા અને પાનકોરું લાવવા કહ્યું. (૩૫/૬૨-૬૩)

જ. સ્વામી ફરતાં ફરતાં થાણાગાલોલ પધાર્યા. સ્વામીએ ગામને પાદર આવી ગામના હરિભક્ત જસા ભગતને બોલાવ્યા. સ્વામીને પગે લાગી દંડવત્ કરી, દિલગીરીપૂર્વક તેણે પોતાની મૂંઝવણ વ્યક્ત કરતાં જણાવ્યું, ‘ગોપાળાનંદ સ્વામીએ આ ગામ છોડવાની મને ના પાડી હતી. કારણ આ રસ્તાનું ગામ છે. તેથી આવતા-જતા સાધુ-સંતોની સેવા થાય. પરંતુ હાલમાં મારો વ્યવહાર દૂબળો થઈ ગયો છે.’ સ્વામીએ દૂબળા વ્યવહારનું કારણ આપતાં જણાવ્યું કે, ‘તમે સમૈયે આવતા નથી, ધર્માદો આપતા નથી તેથી આ દુઃખ આવ્યું છે.’ પછી સ્વામીએ તેમને તેમના ઘરમાંથી થોડા દાણા અને પાનકોરું (કપડું) લાવવાં કહ્યું. જસા ભગત સીધું અને કપડું લાવ્યા. કપડાંનો ગળણા તરીકે ઉપયોગ કર્યો. સીધામાંથી સંતોએ દાળ ને રોટલા બનાવ્યા. તે સ્વામી વડલા નીચે જમ્યા. પછી તેમને ખેતરે પધારી જમીન પાવન કરી બોલ્યા, ‘આ તો કાચું સોનું છે, પણ ઠાકોરજીનો વીસમો ભાગ કાઢજો. મહારાજની અણીશુધ્ધ આજ્ઞા પાળજો અને સમૈયે આવતા રહેજો.’ ભક્તવત્સલ સ્વામી હરિભક્તોના વ્યવહારની ખબર રાખતા સાથે સાથે ધર્મ-નિયમમાં પણ વર્તાવતા. દેશકાળે હરિભક્તો કદાચ પાછા પડે પણ દયાળુ સ્વામી સૌને સાચવી લેતા.

૪. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ કહ્યું ‘અવળી ગંગા ન હોય !’ (૪૨/૬૯-૭૦)

જ. સ્વામી વાગડ પાસે અણિયાળી પધાર્યા. રામાનંદ સ્વામીના મળેલા ભાઈ આત્માનંદ સ્વામી અહીં રહેતા હતા. તેમની ઉંમર ૧૧૬ વર્ષની થઈ હતી. સ્વામીને મળીને તેઓ બહુ રાજી થયા. ‘પોતાને મહારાજ હજુ કેમ ધામમાં તેડી જતા નથી ?’ તે પ્રશ્ન તેમણે સ્વામીને પૂછ્યો. ‘મહારાજનું સ્વરૂપ સમજવામાં કસર રહી જતી હશે’ એમ કહી સ્વામીએ તેમને ‘શ્રીજીમહારાજ સર્વોપરી, સર્વ અવતારના અવતારી પુરુષોત્તમ નારાયણ છે અને બ્રહ્મરૂપ થયા વગર તેમની ભક્તિનો અધિકાર પ્રાપ્ત થતો નથી’ તે ઉપાસના સંબંધી વચનામૃતની સામે ઘણી વાતો કરી અને કહ્યું કે ‘આ ઉપાસના દેઢ કરાવવા સારુ જ મહારાજે તમારો દેહ રાખ્યો છે.’ સ્વામીનાં વચને આત્માનંદ સ્વામીને મહારાજના સ્વરૂપનો યથાર્થ નિશ્ચય થયો અને સ્વામીનો પણ મહિમા સમજાયો. બંને સદ્ગુરુઓ જ્યારે જમવા બેઠા ત્યારે સ્વામી પાસે આત્માનંદ સ્વામીએ પત્તરની પ્રસાદી માગી. સ્વામી કહે કે ‘અવળી ગંગા ન હોય !’ કારણ સ્વામી હંમેશાં આત્માનંદ સ્વામીની પ્રસાદી લેતા. તે સાંભળી આત્માનંદ સ્વામી કહે કે ‘આજ દિવસ સુધી મેં અજાણમાં મારા પત્તરની પ્રસાદી તમને આપી પણ આજે તમારો જેમ છે તેમ મહિમા સમજાયો.’ આ પ્રસંગ પછી થોડા દિવસમાં જ ભાઈ આત્માનંદ સ્વામીએ દેહ મૂક્યો.

પ્ર.૧૧ નીચે આપેલા વિષયોમાંથી કોઈ પણ બે વિષે મુદ્દાસર નોંધ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૮)

નોંધ : ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. જૂનાગઢ મંદિરની મહંતાઈ આપી (૨૪/૪૩-૪૪) વરતાલ સૌ સંત-હરિભક્તોની સભામાં મહારાજે જુદા જુદા મંદિરના મહંતાની નિમણૂક કરી ત્યારે બ્રહ્માનંદ સ્વામીએ મહારાજને ભલામણ કરી કે જૂનાગઢ મુસલમાની રાજ્ય છે. નાગર અમલદારો દ્વેષી અને શિવપંથી છે. વળી, દેશ નિર્ધન અને જાડો છે. માટે ત્યાં આગળ વિચારીને મહંતા નીમજો. ત્યાર બાદ ગઢડા ચૈત્રી પૂનમના સમૈયામાં જૂનાગઢથી સ્વામી આવ્યા હતા. આ સભા પ્રસંગે મહારાજે બ્રહ્માનંદ સ્વામીને અધૂરી વાત યાદ કરાવતાં કહ્યું ‘આજે આપણે જૂનાગઢ મંદિરના મહંતા નીમવા છે ભાદરાવાળા નિર્ગુણાનંદને બોલાવો અને પોતાની કોટના બધા જ હાર સ્વામીને પહેરાવી બોલ્યા ‘આ અમારા જૂનાગઢ મંદિરના મહંતા.’ સ્વામીએ આનાકાની કરી તો ગોપાળાનંદ સ્વામીએ કહ્યું ‘મહારાજે રાજી થઈને હાર આપ્યો છે તો રાખો.’ પછી મહારાજે કહ્યું ‘આ ગોપાળાનંદ સ્વામી તમારું કામ ચલાવશે અને અખંડાનંદ બ્રહ્મચારી અને પરમાનંદ સ્વામી પણ મદદમાં રહેશે.’ એમ કહી મહારાજે પોતાનો સઘળો પોશાક આપ્યો અને સ્વામીના માથે પોતાની પાઘ મૂકી આશીર્વાદ આપ્યા.
૨. વેદાંતીઓનો પરાજય (૧૮/૩૪-૩૬) મહેમદાવાદના હરિભક્તોની મહારાજને વિનંતી - ગામમાં વેદાંતીઓનું જોર - સત્સંગીઓને વેદાંતીઓ પાછા પાડે - કોઈ વિદ્વાન સંત આવે તો સત્સંગ વધે - મહારાજની વિદ્વાન સંતોને પૃચ્છા - કોઈ તૈયાર નહિ - છેવટે સ્વામીને આજ્ઞા - શુદ્ધ વેદાંતીઓ મિથ્યાભિમાનમાં રાયતા સ્વામીને માત કરવા સભામાં - મોટી સભા - સ્વામીએ કહ્યું અહં બ્રહ્માસ્મિ કહો છો પણ બ્રહ્મ કે પરબ્રહ્મને ઓળખ્યા છે ? શુદ્ધમાં બ્રહ્મની વ્યાપક શક્તિ - વ્યાસજીએ બોલાવ્યા તો વૃક્ષમાં રહીને જવાબ - હજી તમારામાં સંસારની લોલુપતા, અહંભાવ છે, અહં મમત્વ છે, સ્વાદ છે. આ બધા ભાવો જશે તો અહં બ્રહ્માસ્મિ કહેવું નહિ પડે - જગત એની મેળે જાણશે. - દંભ છોડીને બ્રહ્મ થવું હોય તો હું તમને પરબ્રહ્મ મેળવી આપું - સ્વામિનારાયણ પરબ્રહ્મ, પરમાત્મા - તેમનો આશ્રય લીધા વિના બ્રહ્મભાવ પમાશે નહિ - હું અનાદિ બ્રહ્મ છું - અનંતકોટિ બ્રહ્માંડોને ધારી રહ્યો છું - સ્વામીના શરીરમાંથી અતિશય તેજ - બધા ડરી ગયા - સ્વામી બેઠા હતા તે મકાનમાં ચૈતન્ય આવ્યું ને હલવા લાગ્યું - પંડિતો મકાન પડશે તેથી બીવા લાગ્યા - સ્વામી કહે ડરશો નહિ - મકાન નહિ પડે પણ તમે બ્રહ્મ હો તો આ તેજને સમાવી દ્યો - સ્વામીથી બધા માત થઈ ગયા અને બોલ્યા ‘તમે બ્રહ્મ ખરા.’ - સ્વામી કહે અમે બ્રહ્મ તો ખરા પણ પરબ્રહ્મ સ્વામિનારાયણ છે. તેમનાં દર્શને

ચાલો - સ્વામીના અલૌકિક પ્રતાપથી સૌ સ્વામીના શિષ્ય થઈ ગયા - સૌને ખાતરી થઈ કે સ્વામિનારાયણના ત્યાગીઓમાં પણ આવી દિવ્ય વિભૂતિ છે.

૩. **તુલસી દેવેને સમાધિ (૪૫/૭૩-૭૫)** સંવત ૧૮૧૮માં ચૈત્રી પૂનમનો સમયે વરતાલ કરી સ્વામી ફરતાં ફરતાં બોટાદ પધાર્યા. અહીં મંદિરમાં પુરાણી **તુલસી દેવેની કથા** સાંભળીને સ્વામીની તેમના ઉપર દૃષ્ટિ પડી. સ્વામીએ તેમને જૂનાગઢ આવવા કહ્યું. જૂનાગઢ જતા રસ્તામાં એક હરિભક્તે તેમને પૂછ્યું : ‘તુલસી ! કંઈ જણાય છે ?’ ત્યારે તેમણે કહ્યું કે ‘બોટાદમાં હતા અને જે સંકલ્પો થતા હતા, તે તમામ સ્વામીની સાથે રહેવાથી શમી ગયા છે અને અંતરમાં આનંદ વર્તે છે.’ જૂનાગઢ પહોંચ્યા પછી તુલસી દેવેએ સ્વામીને પૂછ્યું : ‘સ્વામી ! મને અષ્ટાંગયોગ સિદ્ધ ન કરાવો ?’ ત્યારે સ્વામીએ હસીને કહ્યું : ‘અષ્ટાંગયોગનું ફળ સમાધિ છે માટે જાઓ તમને સમાધિ થશે.’ બીજે દિવસે સ્વામીએ તેમને ધ્યાનમાં બેસાડ્યા. સ્વામીની કૃપાદૃષ્ટિથી તેમને તરત સમાધિ થઈ. સમાધિ અવસ્થામાં તેમણે અર્ચિમાર્ગે સ્વામી સાથે ગતિ કરી, પ્રકૃતિપુરુષનો લોક જોયો. સ્વામીના દિવ્ય પ્રકાશમય સ્વરૂપની પાછળ પાછળ જતાં અક્ષરધામમાં દિવ્ય સિંહાસન ઉપર મહારાજને બેઠેલા જોયા. આજુબાજુ અનંતકોટિ મુક્તો બેઠા હતા. મુક્તોની ઓળખાણ એમને ન થઈ પણ મહારાજની કૃપાથી બોટાદના શિવલાલ શેઠ, રઘુવીરજી મહારાજ, ગોપાળાનંદ સ્વામીના અસલ સ્વરૂપોના દર્શન થયા. ઠેઠ મહારાજના સિંહાસનના ત્રીજે પગથિયે જઈને તે ઊભા રહ્યાં. મહારાજની ઈચ્છાથી એમણે છ પ્રશ્નો પૂછ્યા. તેનો અનુભવ મહારાજે તેમને કરાવ્યો. સાતમો પ્રશ્ન તેમણે પૂછ્યો કે ‘આ ગુણાતીતાનંદ સ્વામીને બધા અક્ષર કહે છે તેનું કેમ સમજવું ?’ મહારાજ કહે ‘તમારે તે જોવું છે ?’ તેમણે હા પાડી તો મહારાજની ઈચ્છાથી સ્વામીની મૂર્તિમાંથી અપાર તેજ નીકળ્યું. જાણે તે તેજ ધામરૂપે સર્વ મુક્તો અને મહારાજને ધરી રહ્યું ન હોય ! અને સ્વામીને સાધુરૂપે મહારાજ પાસે સેવામાં ઊભેલા જોયા. તેમને સ્વામીના સ્વરૂપની યથાર્થ પ્રતીતિ થઈ. સમાધિમાંથી જાગ્રત થયા પછી તેમના દેહની હાજતો ટળી ગઈ અને નિરાવરણ સ્થિતિ થઈ ગઈ. આમ, બાર મહિના સુધી તેમને રહ્યું. બોટાદના ભગા દોશીએ તેડાવી લીધા એટલે સ્વામીએ દૃષ્ટિ ખેંચી લીધી. આમ, યોગીઓને પણ દુર્લભ એવો સમાધિનો અનુભવ સ્વામીએ પોતાના ભક્તને કરાવ્યો.

પ્ર.૧૨ નીચે આપેલા પ્રસંગોમાંથી કોઈ પણ એક પ્રસંગ ટૂંકમાં વર્ણવી ભાવાર્થ લખો. (બારેક લીટીમાં) (કુલ ગુણ : ૪)

નોંધ : (૧) આ જ ભાવાર્થ હોવો જરૂરી નથી. પરીક્ષકે વિષયને અનુરૂપ ભાવાર્થ છે કે નહીં તે જાતે નક્કી કરીને તેના ગુણ આપવાના છે. પ્રસંગ વર્ણનનાં ૩ ગુણ અને ભાવાર્થનો ૧ ગુણ. (૨) ટૂંકનોંધના મુખ્ય મુદ્દા હાઈલાઈટ કરેલા છે. એટલા મુદ્દાનો સમાવેશ થયેલો હોય તો પૂરા ગુણ આપવા.

૧. **ક્ષમાશીલ (૧૩/૨૮-૩૦)** કૃપાનંદ સ્વામી સાથે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને સંતો વિચરણ કરતા કરતા જૂના સાવર ગામે આવી પહોંચ્યા. આ ગામનો ધણી ઉગો ખુમાણ ભેખના શબ્દોથી ભરમાઈને સત્સંગનો ખૂબ દ્વેષ કરતો હતો. ગુણાતીતાનંદ સ્વામી અને સંતો ગામમાં ઝોળી માગવા નીકળ્યા. ઉગા ખુમાણને કોઈએ જણાવ્યું કે સ્વામિનારાયણના મુંડિયા આવ્યા છે. તેણે તરત જ પોતાના માણસો દ્વારા સંતોને ગામ બહાર કઢાવ્યા. દરબારે પોતાના નોકરો તેમજ છોકરાઓ પાસે સંતો પર ધૂળ, કાંકરા, છાણ વગેરે નંખાવ્યું. માર પણ મરાવ્યો. છતાં સંતો કાંઈ પણ બોલ્યા નહીં તેમજ ખરાબ વિચાર પણ કર્યો નહીં. ગામ બહાર નદીકાંઠે આવીને બેઠા. ત્યાં ગામના માણસો દ્વારા થતી વાત સાંભળી કે દરબાર કેવો નિર્દય છે. સાધુઓનું અપમાન કરે છે તેથી તેને ભગવાન દીકરો ક્યાંથી આપે ? આ સાંભળી સ્વામીને વિચાર આવ્યો કે દરબારનો દ્વેષ અણસમજણનો છે તેથી આપણે એવો સંકલ્પ કરીએ કે તેને ઘરે દીકરો થાય, તે સત્સંગી થાય અને આપણને ઉતારો આપે. બધાએ આ વિચાર ઉપાડી લીધો અને સૌએ ભેગા મળી શુભ સંકલ્પ કર્યો. ભાવાર્થ : શ્રીજીમહારાજની આજ્ઞા કોઈ મારે કે ગાળ દે તો સહન જ કરવું..... તે પ્રમાણે સંતોએ માર, ગાળો વગેરે સહન કર્યું સાથે સાથે મારનારનું પણ હિત થાય તેવો સંકલ્પ કરનાર મહારાજના સંતો તેથી જ બીજા સંતો કરતાં મૂઠી ઊંચેરા તરીકે સમાજમાં સ્થાન પામ્યા છે.

૨. **સંતોને શિખામણ (૩૮/૬૬-૬૭)** દેશમાં ફરતા સંતોને સ્વામી શિક્ષાનાં વચનો કહેતા. મહારાજે સત્સંગમાં બાંધેલી પ્રથા મુજબ જ વર્તવું. જ્યાં જાવ ત્યાં કથાવાર્તાનો આગ્રહ રાખવો. આપણી ક્રિયાથી હરિભક્તો રાજી થાય તેમ વર્તવું. મહારાજની સર્વોપરી નિષ્ઠા હોય અને આજ્ઞા અભંગ પાળતા હોય એવા હરિભક્તો પાસેથી આપણે ઉપદેશ ગ્રહણ કરવો. એવા હરિભક્તો અત્યારે કમીગઢના રયો દેસાઈ, હામાપરના કરસન બાંભણિયો, ચાડિયાના રામ ભંડેરી, બગસરાના વેલો સથવારો છે. ખરેખરા સત્સંગી છે. તેમનાં દર્શન ઈચ્છવાં અને તેમનો સમાગમ કરવો. ત્યાગી-ગૃહીનો સુમેળ સાંધતો ઉત્તમ ઉપદેશ આપતા. શાસ્ત્રમાં જે જ્ઞાન દુર્લભ વર્ણવ્યું છે તે બ્રહ્મજ્ઞાન સ્વામીએ પોતાના સંબંધે સુલભ બનાવ્યું હતું. સ્વામી કહેતા ‘અમે બસો જણને બ્રહ્મવિદ્યા ભણાવી છે.’ તે રહસ્ય આ પ્રસંગે સમજાય છે. એક હરિભક્તે સ્વામીને પૂછ્યું : ‘આ જૂનાગઢના સંતો મંદિરની સેવામાં, ગામડે સત્સંગ કરાવવામાં પોતાનું તન તોડી નાખે છે. બીજે

એવો ઉત્સાહ સાધુઓમાં દેખાતો નથી.’ ત્યારે સ્વામીએ કહ્યું : ‘દરેક કામમાં જ્યારે ગુરુ આગળ ચાલે ત્યારે જ શિષ્ય ગુરુને અનુસરે પણ ગુરુ પાછળ રહી શિષ્યને કામ ફરમાવે તેમાં કોઈ શિષ્ય મન દઈને કામ કરે નહિ. જ્યારે લડાઈ થાય છે, ત્યારે રણનો ઢોલ વાગે છે. તે એમ શબ્દ બોલે છે કે ‘મરે મોવડી, મરે મોવડી,’ તેથી સૈન્યનો સેનાપતિ અથવા રાજા આગળ ચાલે અને સેના પાછળ આવે. તેમ મોવડી જ્યારે સેવા કરી દેહને ઘસી નાખે, ત્યારે જ શિષ્યોને સેવા કરવાનું બળ મળે. આથી, સૌને સમજાયું કે શિષ્યને આગળ વધારવામાં ગુરુને કેવો દાખડો કરવો પડે છે ! તે સ્વામી કહેતા કે ‘ગુરુ સોળ આની વર્તે ત્યારે શિષ્ય એક આની વર્તે.’ સ્વામી હંમેશા પૂજા કર્યા પછી સૌ સંતોને આસને આસને પ્રણામ કરવા પધારતા. પછી કથા કરતા. કથા પછી દરેક સંતને સેવા ચીંધતા. જેથી કથામાં સેવાના વિચાર ન આવે. સ્વામી જાતે પણ સેવામાં જોડાતા. માંદા સંતો-પાર્ષદોની પાસે જઈ ખબરઅંતર પૂછતા. તેઓની સારવાર જાતે કરતા. સ્વામીશ્રીએ જાતમહેનતથી-સેવાથી જ આ વિશાળ મંદિરની રચના કરી હતી. સ્વામીનું આદર્શ જીવન ભક્તોને ઉદાહરણરૂપ હતું, તેથી જ ભક્તોનો ઉત્કર્ષ થતો. ભાવાર્થ : સારા કાર્યકર્તા તૈયાર કરવા માટે આપણે આપણું જીવન આદર્શ બનાવવું પડે. સામે આદર્શ શ્રેષ્ઠ હોય તો જ શ્રેષ્ઠ પાત્ર તૈયાર થાય. આપણા આદર્શ પ્રમુખ સ્વામી મહારાજે પોતાનું જીવન અને દેહ સંપૂર્ણપણે ઘસી નાખ્યો છે. ત્યારે ટૂંકા ગાળામાં આટલી વિશાળ સંસ્થા ઊભી થઈ છે.

પ્ર.૧૩ આપેલા વિકલ્પોમાંથી ફક્ત સાચા વિકલ્પોની આગળ આપેલા ચોરસ ખાનામાં ખરાની (✓) નિશાની કરો. (કુલ ગુણ : ૮)

❏ નોંધ : એક કે એકથી વધારે વિકલ્પ સાચા હોઈ શકે. તમામ સાચા વિકલ્પ આગળ ખરાની નિશાની કરી હશે તો જ પૂર્ણ ગુણ મળશે, અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

(૧) ૧, ૩ (૪૪/૭૨-૭૩) (૨) ૩, ૪ (૫૦/૮૨, ૮૩) (૩) ૪ (૩૬/૬૩) (૪) ૧, ૨, ૩ (૩૩/૫૯-૬૦)

પ્ર.૧૪ નીચેના મથાળાના સંદર્ભમાં દર્શાવેલ વાક્યમાંથી ખોટા શબ્દોને સુધારીને સાચા વાક્ય લખો. (કુલ ગુણ : ૬)

❏ નોંધ :- સંપૂર્ણ સાચું વાક્ય લખ્યું હશે તો જ ગુણ પ્રાપ્ત થશે. અન્યથા એક પણ ગુણ નહીં મળે.

૧. નિઃસ્વાદી બનાવ્યા : ગઢડાના એક ગરાસિયા ભક્તને માન બહુ. રમવામાં-સ્વાદમાં સહેજ પણ ક્યાસ રહી જાય તો તે દડો ફગાવી ગામમાં ઘણો કલેશ કરતા. (૩૮/૬૫)
- જ. નિઃસ્વાદી બનાવ્યા : જૂનાગઢના એક નાગર ભક્તને રસાસ્વાદ બહુ. જમવામાં-સ્વાદમાં સહેજ પણ ક્યાસ રહી જાય તો તે થાળી ફગાવી ઘરમાં ઘણો કલેશ કરતા. (૩૮/૬૫)
૨. જૂનાગઢ મંદિરનો આરંભ : માંગરોળના જીવાભાઈ દરબારે ગઢડામાં મંદિર કરવા પોતાનો દરબાર અને રથ સ્વામીને અર્પણ કર્યા હતા. (૨૨/૪૧)
- જ. જૂનાગઢ મંદિરનો આરંભ : પંચાળાના ઝીણાભાઈ દરબારે જૂનાગઢમાં મંદિર કરવા પોતાનો દરબાર અને વાડી મહારાજને અર્પણ કર્યા હતાં. (૨૨/૪૧)
૩. સેવાવૃત્તિ : નિત્યાનંદ સ્વામીને સ્વામી પ્રત્યે અતિશય હેતનું અંગ હતું. તેથી સ્વામીની મરજી રંચમાત્ર કોઈ લોપે તે તેમને ગમતું નહીં. તેમજ સંપ્રદાયની મર્યાદા બહાર કોઈ વર્તે તે પણ ગમતું નહીં. (૧૨/૨૮)
- જ. સેવાવૃત્તિ : કૃપાનંદ સ્વામીને મહારાજ પ્રત્યે અતિશય હેતનું અંગ હતું. તેથી મહારાજની આજ્ઞા રંચમાત્ર કોઈ લોપે તે તેમને ગમતું નહીં. તેમજ સત્સંગની મર્યાદા બહાર કોઈ વર્તે તે પણ ગમતું નહીં. (૧૨/૨૮)
૪. અમદાવાદમાં સન્માન : આમ, કોઠારી મહારાજનો સંકલ્પ પૂરો કરી, તેમને સુખ પમાડી, ભગતજી વાંસદા પધાર્યા. પોષી પૂનમનો સમયો ભગતજીએ વાંસદામાં કર્યો. (૪૯/૮૦)
- જ. અમદાવાદમાં સન્માન : આમ, આચાર્ય મહારાજનો સંકલ્પ પૂરો કરી, તેમને શાંતિ પમાડી, સ્વામી વરતાલ પધાર્યા. ચૈત્રી પૂનમનો સમયો સ્વામીએ વરતાલમાં કર્યો. (૪૯/૮૦)
૫. દેહનો અનાદર : સંવત ૧૮૮૦ની સાલમાં જીવાખાયરના કાકા અલૈયાખાયર ધામમાં ગયા. તેથી તેમના કારજ નિમિત્તે રોજ સાટા, જલેબીની મીઠાઈઓ મંદિરમાં થતી. (૧૦/૨૫)
- જ. દેહનો અનાદર : સંવત ૧૮૭૦ની સાલમાં દાદાખાયરના પિતા એભલખાયર ધામમાં ગયા. તેથી તેમના કારજ નિમિત્તે રોજ સાટા, જલેબીની રસોઈ દરબારમાં થતી. (૧૦/૨૫)
૬. તમારામાં અખંડ રહ્યો છું : મહારાજે સમૈયામાં ગોપાળાનંદ સ્વામીને ત્રણ મહિના સુધી પોતાની પાસે રાખી, સુખ આપ્યું. પછી પોતે ગઢડા જવાનો સંકલ્પ કર્યો. (૨૬/૪૬)
- જ. તમારામાં અખંડ રહ્યો છું : મહારાજે મંદવાડમાં બ્રહ્માનંદ સ્વામીને બે મહિના સુધી પોતાની પાસે રાખી, સુખ આપ્યું. પછી પોતે ધામમાં જવાનો સંકલ્પ કર્યો. (૨૬/૪૬)

❏ સમાપ્ત ❏